

Daktegels en leipannen

Wat is het nu: een daktegel of een lei- of dakpan? Huub Mombers van het Nederlands Dakpannen Museum uit Alem licht het antwoord toe.

Huub Mombers

De één noemt ze daktegels, de ander praat over leipannen: wie heeft er gelijk? Het is maar aan welke kant je staat: aan de zijde van de betonjongens die parkeerdaken aanleggen, of sta je aan de kant van de dakdekker of de fabrikant?

In dit artikel wil ik u uitleggen hoe deze benamingen zijn ontstaan. Hiervoor moeten we terug naar de Middeleeuwen, de 13^e eeuw, toen men ontdekte dat je door klei te vormen, te drogen en te bakken potten en pannen en ander gebruiksaardewerk kon maken. Maar ook bouwmaterialen, zoals bakstenen, dakpannen en vloertegels (Estriken genaamd). In oude rekeningen kom je de benaming 'dakteghelen' of 'tichel' regelmatig tegen. De plaatsnaam Tegelen in de provincie Limburg is overigens afgeleid van het Romeinse woord Tegula (daktegel), die in en rond de huidige plaats Tegelen bij opgravingen zijn gevonden.

Een pan is hol

Eeuwenlang werd naast de benaming dakpan of decksteen ook het woord daktegel gebruikt om onderscheid te

Daktegel in bruinglazuur met zij- en kopsluiting bestemd als enkeldekker.

Groen verglaasde Beverstaarttegel met spijkergaten, bedoeld als zijbekleding.

maken tussen een holle dakpan en platte daktegel. Rond 1900 kwam er een nieuw soort (bouw-)mode opzetten, overgewaaid uit Engeland: The Cottage House (letterlijk: landelijk woonhuis). Was dat even bijzonder! Met de status van een landelijke villa: chique en oogstrelend. Vaak gelegen in een bosrijke omgeving of bomenlaan. En dan dat dak! Het lag als een warme deken over het huis en gedekt met antiek ogende, matte handgevormde rode tegeltjes, duizenden lagen er op het dak. Wel 60 tot 80 stuks per vierkante meter, afhankelijk van het formaat en dakhelling. De dakpannenfabrieken maakten overuren om ze te mogen leveren...

Maar ze werden niet genoemd zoals ze eruit zagen. Nee, men noemde ze leipannen! Oef, is dat even fout! Maar ja, zo stonden ze wél in de folder. Waarom fout? Welnu, een lei is altijd uit natuursteen en afkomstig uit een leigroeve in het buitenland. Nederland zelf kent geen leistein. En het tweede woord, pan, klopt ook niet, want een pan is altijd HOL. Denk maar aan koekenpan, steelpan of duinpan, ook hol. Dus de benaming is 2 x fout.

Maar ja, de producent zette het wel onder die naam op de markt en dat is zo gebleven.

Toen in de steden de parkeergarages kwamen, met open parkeerdaken, werden die vol gelegd met betonnen tegels: 'daktegels'! Toen was het kwaad al geschied, zie dat maar eens terug te draaien. Het is nu zo ingeburgerd, dat iedereen in de bouw, architecten en uitvoerenden praten over leipannen op het dak en daktegels in de parkeergarage!

Ik weet ook wel dat het geen doodzonde is, maar de benaming is onjuist. Overigens praten de Engelsen nog altijd over 'rooftiles' als zij zowel dakpannen als daktegels bedoelen. In ons land is het niet echt van de grond gekomen om daktegels te glazuren in felle kleuren als groen, blauw, wit of geel. In het buitenland zie je vaak prachtige, in kleur gelegde patronen op het dak, o.a. de kathedraal Stephansdom in Wenen (Oostenrijk). Daar heeft men het complete Oostenrijkse wapen van het land zelf in kleur uitgebeeld op de enorme daken van die kerk, een lust om vanaf het terras aan het plein naar dit dak te mogen kijken.

Voor de Frankrijkgangers: op weg naar Lyon passeert men de stad Beaune. Neem de afslag en parkeer de auto in het centrum en u ziet één van de mooiste daktegeldaken van Europa op het Hospice De Dieu uit 1498. Nu is het buitenland sowieso altijd wat vrolijker en speelser als het om dakbedekkingen gaat, want wij Nederlanders blijven toch wel gereserveerder, een beetje de nuchtere koopman ('niet te duur hè!'). Je ziet plaatselijk nog wel een dak gedekt met deze tegels maar niet veel. Nederland is wat de bouw betreft nogal traditioneel en houdt al eeuwen vast aan de holle dakpan: vertrouwd en functioneel!

Dekkingswijze

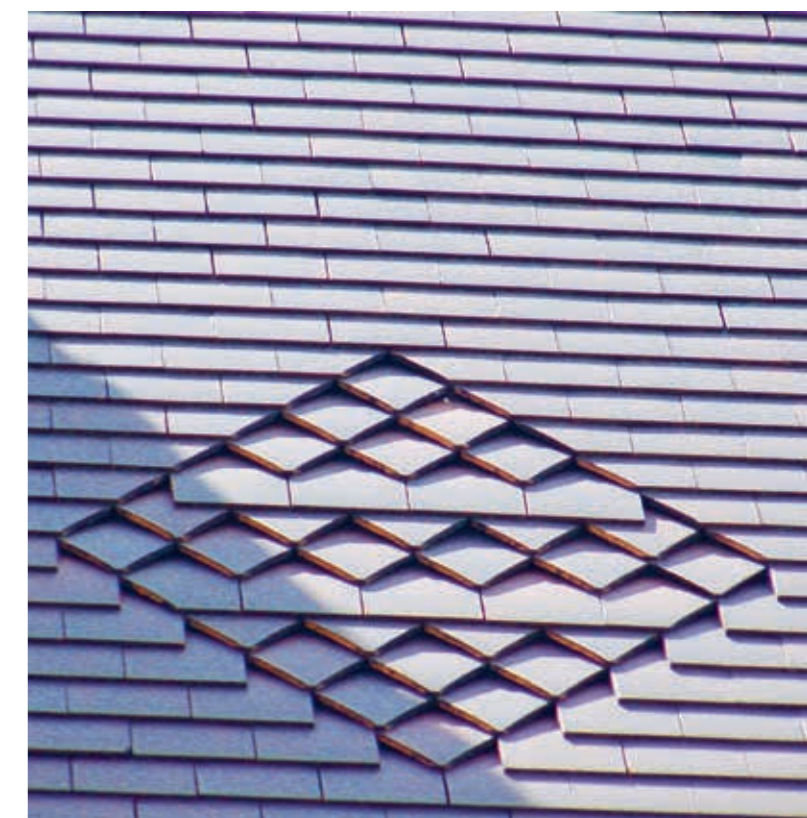
Daktegels worden net als leibedekking (Maasdekking) dubbel gedekt aangebracht op latwerk. Ze hangen vrijwel altijd aan één of twee neuzen. Wat je in het zicht ziet, is 1/3 deel van de totale tegel, want de rest zit eronder: anders zou het dak lekken. De dekking is ook altijd in het verband, want het regenwater tussen de naad wordt weer afgevoerd op de onderliggende tegel. Er zijn in het verleden door enkele pannenfabrieken wel daktegels gemaakt met een zij- en kopsluiting, o.a. bij Van Oordt in Alphen aan de Rijn en bij de firma Oosthoek en Zn. en dan heb je gewoon een enkele dekking.

Sommige modellen hebben een afgeronde onderzijde, wat een schubachtig effect geeft. Men noemt deze dan ook Beverstaartpannen. Ze komen voor in naturel rood,

Ook een stad als Boedapest heeft heel veel gekleurde daken met daktegels, omdat die zich uitstekend laten leggen (lees: dekken) in patronen en verschillende kleuren (zie ook het artikel over de Matthiaskerk, elders in dit nummer).

Originele daktegel afkomstig van de Matthiaskerk te Boedapest 1874-'96 met certificaatnr. 6974.

Hoekkeper tegel met spijkergaten in naturel rood en bruin verglaasd.

Rechthoekige daktegel 2/3 deel in zeegroen glazuur voor dubbele dekking.

Bezande daktegel met ventilatiekapje. Fabriekaat dakpannenfabriek Van Oordt & Zn. Alpen a/d Rijn ca. 1910.

blauw gesmoord, verglaasd in zwart loodglazuur of groen. Let maar eens op de oudere panden met dakkapellen. Dan zie je vaak de zijwangen met daktegeltjes bekleed, maar die worden gespijkerd. Waarom deze dakbedekking niet grootschalig voorkomt in ons land, heeft naar mijn idee te maken met ons regenachtig klimaat met soms forse zuidwesterstormen en de daarop volgende lekkages... En het dekken is ook een specialisme, zeker bij hoekoplossingen, dakkapellen en dakdoorvoeren en dat maakt het dak duur.

In het buitenland is de daktegel meer traditioneel, vandaar. Uiteraard heeft het daktegeldekking ook hulpstukken, o.a. ventilatie, hoekafdekkeper, eindgevel, nokvorst, en soms kiltegels in plaats van zink of loden kil, dat vond de dakdekker maar storend op zijn tegeldak! Er zijn zelfs daktegels in glas!

Beste lezer, er zal altijd wel een nieuwe villa gebouwd worden, gedekt met daktegels (pardon: met leipannen) en een parkeergarage worden opgeleverd met... ook daktegels! ●

Alle objecten zijn uit de collectie van Dakpannenmuseum te Alem.

Dit artikel kunt u lezen op www.steildak.nl